

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖОҒАРЫ БИЛИМ
БЕРУ, ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР УЎЗИРЛИГИ

ЭЖИНИЯЗ АТЫНДАҒЫ
НӨКІС МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТЫ

БЕКІТЕМІН
Оқу істері бойынша проректор
М.Ибрагимов
« 28 / 06 » 2025 ЖЫЛ

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ ӘДЕБИ ТІЛІ ПӘНІНЕН

СИЛЛАБУС (күндізгі бөлім үшін)

Білім саласы: 100000 – Гуманитар сала
Оқыту саласы: 110000 – Педагогика
Оқыту бағыты: 60110800 - Ана тілі мен әдебиеті
(Қазақ тілі және әдебиеті)

Модул / пән силлабусы
Өзбек тілі және әдебиеті факультеті
60110800 – Ана тілі және әдебиеті

Пән/модул:	Қазіргі қазақ әдеби тілі	
Пән/модул түрі:	Міндетті пән	
Пән/модул коды:	HozQAT1235620	
Жыл:	4 жыл	
Семестр:	3-4	
Оқыту қалпы:	күндізгі	
Семестрге ажратылған сағат	120	120
Лекция	30	30
Практика	30	30
Өзіндік білім	60	60
Кредит мөлшері:	4	4
Бағалау қалпы:	Сынақ және емтихан	
Курс тілі:	қазақ	

1. Пән/модулдің мақсаты (ММ)

П/ММ1	<p>Қазіргі қазақ әдеби тілі (Лексикология)(Морфология) пәнін оқытудан мақсат – лексикология қазақ тілінің генеологиялық және морфологиялық белгілері туралы мәлімет бере отырып, оның зерттелу жайы, сөз құрамының, лексикосемантикалық топтардың, фразеологиялық сөз тіркестерінің лексикографияның тарихы мен қалыптасуы, сөздік жасаудың міндеттері мен принциптері қамтылса, морфология, синтаксистер сөздердің жасалу тәсілдерін, сөз таптарын жіктеу принциптерін, сөз табына тән категориялардың өзіндік ерекшеліктерін, тіліміздің грамматикалық құрылысының табиғатына орай, сөйлемнің біршама аяқталған ойды білдіретіндігі, өзара байланысты екі сөзден, сөз тіркестерінен құралатындығы, сөз тіркесі, жай сөйлем, құрмалас сөйлем синтаксисі тұрғысынан предикаттық қатынасты теориялық тұрғыдан үйрету.</p>
--------------	--

Пәнді меңгеру үшін қажетті бастапқы білімдер

1	<p>«Қазіргі қазақ әдеби тілі» (Лексикология) (Морфология) - университеттің филология факультетінде қазақ тілі мен әдебиеттің жоғары дәрежелі мамандарын даярлау мақсатымен өтілетін аса қажетті лингвистикалық пәндердің бірі. Осы мақсат аясында ол студенттердің теориялық білімін, тәжірибелік дағдысын, іскерлік қабілетін арттыруға бағытталған. Бакалаврдың жоғары білікті және бәсекеге қабілетті маман ретінде қалыптасуына бұл пән де өз үлесін қосады.</p> <p>«Қазіргі қазақ әдеби тілі» (Лексикология) (Морфология) жекелеген сөздерді, фразеологизмдерді, олардың тобын ғана емес, тілдің қалыптасқан лексикалық жүйесін зерттейді. Лексикология мен лексикографияның қарастыратын негізгі мәселелері – сөздердің, фразеологизмдердің лексикалық жүйеде алатын орны, лексикалық және фразеологиялық мағына, сөздердің, фразеологизмдердің пайда болу, даму, қалыптасу заңдылықтары, жасалуы мен шығу тегі, қарым-қатынас кезіндегі қолданылу қабілеттілігі, сөздердің мағыналық, семантикалық қатынасына қарай жіктелуі, сөздердің лексикалық мағыналарының типтері, эмоциялық, стильдік сипаты, т.т.</p>
----------	---

Оқыту нәтижелері (ОН)	
ОН1	Қазіргі қазақ әдеби тілі пәнін оқытуда заманауи тәсілдер мен инновацияларды қолдану үшін қажетті білім мен дағды
ОН2	Қазіргі қазақ әдеби тілі сабақтарында заманауи оқу құралдарын пайдалану
ОН3	Қазіргі қазақ әдеби тілі сабағын заман талабы негізінде тиімді ұйымдастырудың жолдары
ОН4	білім беру саласындағы инновациялық қызмет негіздері
ОН5	Қазіргі қазақ әдеби тілі пәнін оқытуда, сондай-ақ ғылыми зерттеулерде қолданылатын заманауи тәсілдер мен инновациялық технологиялардан хабардар болу
ОН6	Қазіргі қазақ әдеби тілі пәнін оқытудың қазіргі талаптарын білу
ОН7	Қазіргі қазақ әдеби тілі, оның ішінде тіл білімінің негіздері, қазақ тілі практикумы пәнінің мазмұнының, құралдарының, әдістері мен нысандарының үйлесімділігі мен жүйелілігін қамтамасыз ету
ОН8	Сабақта оқу ресурстарын тиімді пайдалану
ОН9	Оқыту мазмұны бойынша ақпаратты өңдеу, қорытындылау және студенттерге жеткізу дағдыларына ие болу
ОН10	Қазіргі қазақ әдеби тілі (Фонтика, Лексикология, Морфология, Синтаксис) сабақтарында заманауи инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану
ОН11	Қазіргі қазақ әдеби тілі (Фонтика, Лексикология, Морфология, Синтаксис) сабақтарына қойылатын заманауи талаптарға негізделген сабақтарды ұйымдастыру дағдыларына ие болу
ОН12	Кәсіби қызметте заманауи тәсілдер мен инновацияларды қолдану

4. Пән / мазмұны

Жаттығу қалпы: Лекция (Л) III семестр	
Л1	1-тақырып Қазақ тілі лексикологиясының зерттеу объектісі. Ұғым туралы лингвистикалық түсінік. Шындық, ұғым және сез. Сез және лексикалық мағына. Ұғым мен мағынаның айырмашылығы. Ұғым, мағына, сөздің ара қатынасы, байланысы.
Л2	2-тақырып Қазақ тілі лексикологиясының зерттеу объектісі. Ұғым туралы лингвистикалық түсінік. Шындық, ұғым және сез. Сез және лексикалық мағына. Ұғым мен мағынаның айырмашылығы. Ұғым, мағына, сөздің ара қатынасы, байланысы
Л3	3-тақырып: Сөз мағыналары мен олардың жасалу заңдылықтары¹. Сөздің формалары. Омофондар. Омографтар. Варианттар мен дублеттер. Қос сөздер. Біріккен сөздер. Фразалық тіркестері. Сөздің мазмұны. Лексикалық мағына, грамматикалық мағына, эмоционалды-экспрессивті мағына, контекстік-стилистикалық мағына, тақырыптық-семантикалық мағына, тағы басқалар сөздің мазмұнын құрайтындығы. Сөзге тән белгілер. Сөз типтері. Лексикалық-семантикалық жүйе туралы түсінік. Сөз мағынасы өзгеруінің, жаңа мағына иеленуінің сыртқы (немесе экстралингвистикалық) және ішкі (немесе лингвистикалық) себептері болатындығы. Ауыспалы мағынаны тудыратын тәсілдер. Сез мағынасының функционалды семантика заңы бойынша да өзгертіндігі. Метонимия жасалу

¹ https://epvo.kz/#/register/education_program/application/59450

	<p>жолдары. Бүтіннің орнына бөлшекті, жалпының орнына жалқыны, үлкеннің орнына керісінше қолданудың негізінде сез мағынасының ауысуы.</p>
	<p>3-тақырып: Сөз мағыналары мен олардың жасалу заңдылықтары. Сөздің формалары. Омофондар. Омографтар. Варианттар мен дублеттер. Қос сөздер. Біріккен сөздер. Фразалық тіркестері. Сөздің мазмұны. Лексикалық мағына, грамматикалық мағына, эмоционалды-экспрессивті мағына, контекстік-стилистикалық мағына, тақырыптық-семантикалық мағына, тағы басқалар сөздің мазмұнын құрайтындығы. Сөзге тән белгілер. Сөз типтері. Лексикалық-семантикалық жүйе туралы түсінік. Сөз мағынасы өзгеруінің, жаңа мағына иеленуінің сыртқы (немесе экстралингвистикалық) және ішкі (немесе лингвистикалық) себептері болатындығы. Ауыспалы мағынаны тудыратын тәсілдер. Сез мағынасының функционалды семантика заңы бойынша да өзгертіндігі. Метонимия жасалу жолдары. Бүтіннің орнына бөлшекті, жалпының орнына жалқыны, үлкеннің орнына керісінше қолданудың негізінде сез мағынасының ауысуы.</p>
Л4	<p>4-тақырып: Сөздердің лексика-семантикалық топтары Сөздердің мағыналық қатысына қарай жіктелуі. Омонимдердің кеп мағыналы сөздерден айырмашылығы. Омонимдердің жасалу жолдары. Омонимдердің типтері. Синонимдердің айырым-белгілері. Синонимдік қатар және доминант. Синонимдердің мағыналық, контекстік-стильдік реңктері. Синонимдер және лексикалық дублеттер. Синонимдердің жасалу жолдары. Синонимдердің типтері. Антонимдердің ерекшеліктері, жасалу жолдары. Табу. Эвфемизм. Диосфемизм.</p>
Л5	<p>5-тақырып: Сөздердің лексика-семантикалық топтары Сөздердің мағыналық қатысына қарай жіктелуі. Омонимдердің кеп мағыналы сөздерден айырмашылығы. Омонимдердің жасалу жолдары. Омонимдердің типтері. Синонимдердің айырым-белгілері. Синонимдік қатар және доминант. Синонимдердің мағыналық, контекстік-стильдік реңктері. Синонимдер және лексикалық дублеттер. Синонимдердің жасалу жолдары. Синонимдердің типтері. Антонимдердің ерекшеліктері, жасалу жолдары. Табу. Эвфемизм. Диосфемизм.</p>
Л6	<p>6-тақырып: Қазақ тілінің сөздік құрамы мен сөздік қоры. Сөздік құрамның жалпы сипаты. Негізгі сөздік қордың басты белгілері. Негізгі сөздік қор мен сөздік құрамның ара қатынасы. Түркі тілдеріне ортақ сөздер. Олардың лексика-семантикалық, фонетикалық, лексика-грамматикалық ерекшеліктері. Кірме сөздер деп аталатындығы. Монғол тілдерінен енген сөздер. 5-тақырып: Қазақ тілі лексикасының негізгі стильдік топтары Қазақ тілі лексикасын құрайтын сөздердің түрлі принципке негізделе отырылып, қолданылу шеңбері, стильдік мәні жағынан бірнеше топқа бөлінгендігі. Таралу аясына немесе алеуметтік-территориялық ерекшеліктеріне қарай топтасқан сөздер. Жалпыхалықтық лексиканың басты-басты ерекшеліктері. Диалект сөздер. Диалект, наречие, говор туралы түсінік. Диалект сөздердің лексикалық, фонетикалық және грамматикалық ерекшеліктері. Диалектизмдер. Кәсіби сөздер. Кәсіби сөздердің түрлері. Кәсіби сөздердің ерекшеліктері. Жаргон және арго. Стильдік қатынасына, бейнелі-стилистикалық сипатына қарай топтасқан сөздер. Тұрмыстық сөздер. Варваризмдер. Термин сөздер. Кітаби сөздер. Эмоционалды-экспрессивті сөздер. Олардың лексикалық-семантикалық сипаты.</p>
Л7	<p>7-тақырып: Қазақ тілінің сөздік құрамы мен сөздік қоры². Сөздік құрамның жалпы сипаты. Негізгі сөздік қордың басты белгілері. Негізгі сөздік қор мен сөздік құрамның ара қатынасы. Түркі тілдеріне ортақ сөздер. Олардың лексика-семантикалық, фонетикалық, лексика-грамматикалық ерекшеліктері. Кірме сөздер деп аталатындығы. Монғол тілдерінен енген сөздер. 5-тақырып: Қазақ тілі лексикасының негізгі стильдік топтары Қазақ тілі лексикасын құрайтын сөздердің түрлі принципке негізделе отырылып, қолданылу шеңбері, стильдік мәні жағынан бірнеше топқа бөлінгендігі. Таралу аясына немесе алеуметтік-территориялық ерекшеліктеріне қарай топтасқан сөздер. Жалпыхалықтық лексиканың басты-басты ерекшеліктері. Диалект сөздер. Диалект, наречие, говор туралы түсінік. Диалект сөздердің лексикалық, фонетикалық және грамматикалық ерекшеліктері. Диалектизмдер. Кәсіби сөздер. Кәсіби сөздердің түрлері. Кәсіби сөздердің ерекшеліктері. Жаргон және арго. Стильдік қатынасына, бейнелі-стилистикалық сипатына қарай топтасқан сөздер. Тұрмыстық сөздер. Варваризмдер. Термин сөздер. Кітаби сөздер. Эмоционалды-экспрессивті сөздер. Олардың лексикалық-</p>

² https://epvo.kz/#/register/education_program/application/59450

	семантикалық сипаты.
Л8	8-тақырып Лексиканың актив және пассив қоры туралы түсінік. Көнерген сөздер: архаизмдер мен историзмдер. Неологизмдер. Бұлардың өздеріне тәр ерекшеліктер.
Л9	9-тақырып Лексиканың актив және пассив қоры туралы түсінік. Көнерген сөздер: архаизмдер мен историзмдер. Неологизмдер. Бұлардың өздеріне тәр ерекшеліктер.
Л10	10-тақырып: Лексикографияның теориясы мен практикасы жайында жалпы мағлұмат Лингвистикалық және лингвистикалық емес сөздіктер. Түсіндірме сөздік. Реестр сөз және сөздік мақала. Түсіндірме сөздіктерді құрастырудың тәжірибесі. Аударма сөздік. Жасалу мақсаты, практикалық мәні мен құрылысы. Аударма сөздіктердің түрлері. Термонологиялық сөздік. Терминологиялық сөздіктердің түрлері. Диалектологиялық сөздік. Фразеологиялық сөздік. Синонимдер сөздігі. Орфоэпиялық сөздік. Тарихи сөздік. Тарихи сөздіктердің түрлері. Этимологиялық сөздік.
Л11	11-тақырып: Лексикографияның теориясы мен практикасы жайында жалпы мағлұмат Лингвистикалық және лингвистикалық емес сөздіктер. Түсіндірме сөздік. Реестр сөз және сөздік мақала. Түсіндірме сөздіктерді құрастырудың тәжірибесі. Аударма сөздік. Жасалу мақсаты, практикалық мәні мен құрылысы. Аударма сөздіктердің түрлері. Термонологиялық сөздік. Терминологиялық сөздіктердің түрлері. Диалектологиялық сөздік. Фразеологиялық сөздік. Синонимдер сөздігі. Орфоэпиялық сөздік. Тарихи сөздік. Тарихи сөздіктердің түрлері. Этимологиялық сөздік.
Л12	12-тақырып: Лексикографияның теориясы мен практикасы жайында жалпы мағлұмат Лингвистикалық және лингвистикалық емес сөздіктер. Түсіндірме сөздік. Реестр сөз және сөздік мақала. Түсіндірме сөздіктерді құрастырудың тәжірибесі. Аударма сөздік. Жасалу мақсаты, практикалық мәні мен құрылысы. Аударма сөздіктердің түрлері. Термонологиялық сөздік. Терминологиялық сөздіктердің түрлері. Диалектологиялық сөздік. Фразеологиялық сөздік. Синонимдер сөздігі. Орфоэпиялық сөздік. Тарихи сөздік. Тарихи сөздіктердің түрлері. Этимологиялық сөздік.
Л13	13-тақырып: Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер. Фразеологизмдердің лексика-семантикалық тақырыптары және грамматикалық ерекшеліктері.
Л14	14-тақырып: Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер. Фразеологизмдердің лексика-семантикалық тақырыптары және грамматикалық ерекшеліктері.
Л15	15-тақырып: Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер. Фразеологизмдердің лексика-семантикалық тақырыптары және грамматикалық ерекшеліктері.
Жалпы 30	

Жаттығу қалпы: Лекция (Л) IV семестр	
Л1	1-тақырып: Грамматика және оның салалары. Грамматиканың зерттеу объектісі, мақсаты мен мәні. Грамматиканың салалары. Зерттеу мақсатына қарай грамматиканың түрлері. Қазақ тілі морфологиясының зерттелу тарихы, қазіргі жай-күйі. Қазақ тілі грамматикалары. Негізгі грамматикалық ұғымдар. Сөз лингвистикалық зерттеулердің негізгі объектісі. Фонетика, лексика және морфологияның арақатынасы. Грамматикалық мағына, грамматикалық тәсіл, грамматикалық форма, грамматикалық категория, грамматикалық құрылым бұлардың арақатынасы. Грамматикалық мағынаны берудің рудің тәсілдері. Сөз сөзформа, сөзқолданыс. Сөзформаға тән белгілер. Сөз формалары. Негізгі және туынды формалар. Сөз таптарының формалану мүмкіндіктері.
Л2	2-тақырып: Сөздің морфологиялық құрамы мен жасалу жолдары. Морфология зерттейтін негізгі мәселелердің бірі-морфема Морфемалардың түрлері. Қосымшалар (аффикстер). Қосымшалардың түрлері, пайда болу, даму жолдары.
Л3	3-тақырып: Жұрнақтар, олардың құрамы, түрлері

	<p>Жұрнақтардың құрамы, түрлері. Қолданылу ерекшеліктеріне қарай бөліну. Қос функциялы жұрнақтар.</p> <p>Жалғаулар, оларға тән белгі, сипаттар. Олардың көп варианты болып келуі, себебі. Жалғаулардың түрлері. Көптік жалғаудың қолданылуындағы мағыналық, стильдік грамматикалық ерекшеліктері. Көптік категориясынан тарихы, зерттелуі.</p> <p>Тәуелдеу категориясы және тәуелдік жалғау. Тәуелдеу категориясының жасалу тәсілдері. Тәуелдік жалғаумен түрленетін сөздер.</p> <p>Септік жалғаудың сөздерді байланыстыруда атқаратын ролі. Септелетін сөздер. Септеудің екі түрі. Септік жалғаудың тарихы, зерттелуі.</p> <p>Жіктік жалғау, мағынасы, жалғаулары, синтаксистік қызметі. Жіктелетін сөздер, олардың жіктелу үлгілері және бір-бірінен ерекшеліктері. Жіктік жалғаудың ықшамдалып қолданылуы, себебі. Жіктік жалғаудың болымсыз түрде қолданылуы. Жіктік жалғауы қолданылмайтын жағдайлар. Жіктік жалғаудың өзге жалғаулармен қабаттасып қолданылуы. Жіктік жалғаудың тарихы, зерттелуі.</p>
Л4	<p>4-тапқырып: Жұрнақтар, олардың құрамы, түрлері</p> <p>Жұрнақтардың құрамы, түрлері. Қолданылу ерекшеліктеріне қарай бөліну. Қос функциялы жұрнақтар.</p> <p>Жалғаулар, оларға тән белгі, сипаттар. Олардың көп варианты болып келуі, себебі. Жалғаулардың түрлері. Көптік жалғаудың қолданылуындағы мағыналық, стильдік грамматикалық ерекшеліктері. Көптік категориясынан тарихы, зерттелуі.</p> <p>Тәуелдеу категориясы және тәуелдік жалғау. Тәуелдеу категориясының жасалу тәсілдері. Тәуелдік жалғаумен түрленетін сөздер.</p> <p>Септік жалғаудың сөздерді байланыстыруда атқаратын ролі. Септелетін сөздер. Септеудің екі түрі. Септік жалғаудың тарихы, зерттелуі.</p> <p>Жіктік жалғау, мағынасы, жалғаулары, синтаксистік қызметі. Жіктелетін сөздер, олардың жіктелу үлгілері және бір-бірінен ерекшеліктері. Жіктік жалғаудың ықшамдалып қолданылуы, себебі. Жіктік жалғаудың болымсыз түрде қолданылуы. Жіктік жалғауы қолданылмайтын жағдайлар. Жіктік жалғаудың өзге жалғаулармен қабаттасып қолданылуы. Жіктік жалғаудың тарихы, зерттелуі.</p>
Л5	<p>5-тақырып: Сөз формалары және олардың жасалу тәсілдері мен түрлері. Сөз тудырудың тәсілдері</p> <p>Сөздің негізгі түрлері. Жалаң сөздер. Қазақ тілінде түбір, негіз мәселесі. Негіз түбір сөздер, оған тән белгілер, қасиеттер. Негізгі түбір ажыратудағы негізгі принциптер (синхрония тұрғысынан). Негізгі түбір және түбір морфема.</p> <p>Туынды түбір, оның жасалуы. Түбір және типтес туынды түбірлер. Туынды түбір тудыруда жұрнақтардың ролі, жалғаулардың қатысы. Жұрнақтардың қабаттасып үстелуі.</p> <p>Күрделі сөздер. Күрделі сөздерге тән негізгі белгі, сипаттар, тұтастық. Күрделі сөздер фразеологиялық сөз тіркестері мен еркін сөз тіркестерінен ажырату мәселесі. Күрделі сөздердің түрлері.</p> <p>Біріккен сөз, оған тән белгі, сипаттар. Біріккен сөздің компоненттерінің формасы мен мағынасы. Біріккен сөздерді күрделі сөздердің өзге түрлерінен үрлерінен ажыратудың мәселесі. Біріккен сөздің пайда болуында фонети фонетикалық фактордың маңызы. Біріккен сөздің орфограммасы, зерттелуі.</p> <p>Қос сөз, оған тән белгі, сипаттар. Қос сөздің түрлері. Қайталама қос сөздердің, қосарлама қос сөздердің фонетикалық, морфологиялық және семантикалық сипаттары. Қос сөздің орфограммасы, зерттелуі. Қысқарған сөздер және олардың түрлері. Қысқарған сөздердің жасалу түрлері, практикалық мәні, жазылу мен айтылуы. Қазақ сөздерін қысқартып қолдану мәселесі.</p>
Л6	<p>6-тақырып: Сөз таптары және олардың морфологиялық құрамы.</p> <p>Сөздерді топтастырудың маңызы. Қазақ тіліндегі сөздердің семантика морфологиялық белгілеріне қарай үш топқа қарай бөлінетіндігі, атауыш, көмекші және одағай сөздердің әрқайсысына тән мағыналық, тұлғалық ерекшеліктері. Атауыш сөздердің сан жағынан да, сапа жағынан да өте күрделі болып келетіндігі. Сөздерді топтастыруда сөздердің мағыналық ерекшеліктері, морфологиялық белгілері, синтаксистік қызметтері айрықша ескерілетіні. Зат есім. Зат есімнің лексика-грамматикалық сипаты. Адамзат және ғаламзат есімдері, оларға тон ерекшеліктері. Жалқы есім мен жалпы есім, бұлардың семантикалық - морфологиялық сипаты, ара қатынасы.</p> <p>Көмекші есімдер, олардың лексика-грамматикалық сипаты. Құрылымы жағынан зат есімдердің бөлінуі, олардың әрқайсысына тән сипаттар. Зат есімдердің лексикалық, морфологиялық синтаксистік тәсілдері арқылы жасалуы. Зат есім тудыратын жұрнақтар, олардың түрлері, сипаттары. Есімдерден зат есім тудыратын өнімді және өнімсіз жұрнақтар. Етістіктен зат есім тудыратын өнімді және өнімсіз жұрнақтар.</p>
Л7	<p>7-тақырып: Сын есім</p> <p>Сын есімнің семантикалық мағынасы, морфологиялық сипаты, синтаксистік қызметі. Оларды зат есім, үстеулерден ажырататын категориялық белгілері. Сын есімнің семантикалық мағыналары мен грамматикалық ерекшеліктеріне қарай сапалық сын есім және қатыстық сын есім болып бөлінуі.</p>

	Шырайдың мағынасы мен формасы. Шырай тудыратын жұрнақтар, олардың мағыналық, қолданылу ерекшеліктері туралы көзқарастар. Шырай түрлері мен жасалуы. Жай шырай формасының негізгі форма болып саналатыны. Салыстырмалы шырайдың мағынасы мен жұрнақтары. Күшейтпелі шырайдың мағынасы, оның күшейткіш буынды қабаттастыру арқылы жасалатыны. Асырмалы шырайдың мағынасы, оның күшейткіш үстеулер арқылы пайда болатындығы. Сын есімнің зерттелу тарихы.
Л8	8-тақырып: Сан есім Сан есімнің лексика-грамматикалық сипаты. Дара және күрделі сан есімдер. Күрделі сан есімнің жасалуы. Сан есімнің семантика-морфологиялық топтары. Есептік сан есім, оның сан есімнің өзге түрлеріне негіз болатыны. Басқа сөз таптарына морфологиялық тәсіл арқылы ауысуы. Реттік, жинақтық, топтық, жинақтық, болжалдық, бөлшектік сан есімдер, олардың мағыналары мен жасалу жолдары, жалғаулармен түрлену ерекшеліктері, синтаксистік қызметі. Сан есімнің зерттелу тарихы.
Л9	9-тақырып: Есімдік Есімдікке тән белгі, сипаттар. Оның басқа сөз таптарының орнына қолданылатындығы, мағыналық топтары. Бұлардың мағыналық, түрлену ерекшеліктері мен синтаксистік қызметтері. Есімдіктің зерттелу тарихы.
Л10	10-тақырып: Етістік Етістіктің лексика-семантикалық және морфологиялық сипаты. Жалаң етістіктер. Негізгі түбір етістіктердің сипаты. Туынды түбір етістіктердің семантикалық және морфологиялық құрылымы. Етістіктің зерттелу тарихы. Есімдерден етістік тудыратын жұрнақтар, бұлардың мағыналары мен қолданылу ерекшеліктері. Негізгі етістіктер. Амалдың (істің) ету сипатын білдіретін жұрнақтар. Амалдың субъектіге катысын білдіретін жұрнақтар. Күрделі етістіктер, оларға тән белгі, сипаттар. Күрделі етістіктердің түрлері. Жетекші етістік пен көмекші етістіктің арақатынасы, байланысу жолдары. Көмекші етістіктер және аналитикалық форма.
Л11	11-тақырып: Етістіктің грамматикалық формасы Етіс категориясы, оған тән сипаттар. Болымдық және болымсыздық категория. Сипат категориясы. Оның синтетикалық және аналитикалық тәсіл арқылы жасалуы. Есімше, оның есімдер мен етістікке тән сипаттары, жұрнақтары, шаққа қатысы. Көсемше, оның жұрнақтары және шаққа қатысы. Рай категориясы, оның мағынасы мен түрлері. Шақ категориясы, оған тән белгі, сипаттар.
Л12	12-тақырып: Үстеу Үстеуге тән негізгі белгі, сипаттар, өзіндік ерекшеліктер. Үстеудің морфологиялық құрылысы мен құрамы. Негізгі үстеулер, оларға тән үш түрлі ерекшелік. Туынды үстеулер, олардың сипаты. Үстеудің мағынасына қарай бөлінуі. Үстеулердің синтаксистік қызметі.
Л13	13-тақырып: Еліктеу сөздер Еліктеу сөздердің мағыналық топтары. Олардың семантикалық, морфологиялық сипаттары, фонетикалық ерекшеліктері. Негізгі түбір және туынды түбір еліктеуіштер. Еліктеу сөздердің синтаксистік қызметі.
Л14	14-тақырып: Одағай сөздер Одағай сөздерге тән ерекшеліктер. Негізгі және туынды одағайлар. Одағайлардың мағыналық рендеріне қарай бөлінуі. Одағайлардың синтаксистік қызметі. Оқшау сөздер және одағайлар. Одағайлардың тыныс белгілері. Көмекші сөздер. Оларға тән негізгі сипаттар. Көмекші сөздердің іштей бөлінуі.
Л15	15-тақырып: Шылау Шылаулардың мағынасы, тілдегі қызметі, қолданылуы. Шылаулар Шылаулардың мағынасы. Грамматикалық сипатына қарай шылаулар ішінара үш топқа бөлінеді. Жалғаулықтар. Жалғаулықтардың семантикалық мағыналары мен абстрактілі грамматикалық қызметтері. Септеуліктер. Септеуліктердің септік жалғауларын меңгеріп тұратын көмекші сөздер екендігі. Демеуліктер. грамматикалық сипаттары, түрлері. Олардың лексика-
Жалпы 30	

Жаттығулар қалпы:	
Практикалық жаттығулар (II) 3-семестр	
П1	1. Қазақ тілі лексикологиясының зерттеу объектісі. Ұғым туралы лингвистикалық түсінік. Шындық, ұғым және сез. Сез және лексикалық мағына. Ұғым мен мағынаның айырмашылығы. Ұғым, мағына, сөздің ара қатынасы, байланысы.
П2	2. Қазақ тілі лексикологиясының зерттеу объектісі. Ұғым туралы лингвистикалық түсінік. Шындық, ұғым және сез. Сез және лексикалық мағына. Ұғым мен мағынаның айырмашылығы. Ұғым, мағына, сөздің ара қатынасы, байланысы.
П3	3. Сөз мағыналары мен олардың жасалу заңдылықтары. Сөздің формалары. Лексикалық мағына, грамматикалық мағына, эмоционалды-экспрессивті мағына, контекстік-стилистикалық мағына, тақырыптық-семантикалық мағына, тағы басқалар сөздің мазмұнын құрайтындығы. Сезге

	тән белгілер. Сөз типтері. Лексикалық-семантикалық жүйе туралы түсінік. Ауыспалы мағынаны тудыратын тәсілдер. Сөз мағынасының функционалды семантика заңы бойынша да өзгеретіндігі.
П4	4. Сөз мағыналары мен олардың жасалу заңдылықтары. Сөздің формалары. Лексикалық мағына, грамматикалық мағына, эмоционалды-экспрессивті мағына, контекстік-стистикалық мағына, тақырыптық-семантикалық мағына, тағы басқалар сөздің мазмұнын құрайтындығы. Сөзге тән белгілер. Сөз типтері. Лексикалық-семантикалық жүйе туралы түсінік. Ауыспалы мағынаны тудыратын тәсілдер. Сөз мағынасының функционалды семантика заңы бойынша да өзгеретіндігі.
П5	5.Сөздердің лексика-семантикалық топтары. Сөздердің мағыналық қатысына қарай жіктелуі. Омонимдердің көп мағыналы сөздерден айырмашылығы. Омонимдердің жасалу жолдары. Синонимдердің айырым-белгілері. Синонимдік қатар және доминант. Синонимдер және лексикалық дублеттер. Синонимдердің жасалу жолдар Антонимдердің ерекшеліктері, жасалу жолдары. Табу. Эвфемизм. Дисфемизм.
П6	6.Сөздердің лексика-семантикалық топтары. Сөздердің мағыналық қатысына қарай жіктелуі. Омонимдердің көп мағыналы сөздерден айырмашылығы. Омонимдердің жасалу жолдары. Синонимдердің айырым-белгілері. Синонимдік қатар және доминант. Синонимдер және лексикалық дублеттер. Синонимдердің жасалу жолдар Антонимдердің ерекшеліктері, жасалу жолдары. Табу. Эвфемизм. Дисфемизм.
П7	7. Қазақ тілінің сөздік құрамы мен сөздік қоры. Сөздік құрамның жалпы сипаты. Негізгі сөздік қордың басты белгілері. Негізгі сөздік қор мен сөздік құрамның ара қатынасы. Түркі тілдеріне ортақ сөздер. Олардың лексика-семантикалық, фонетикалық, лексика-грамматикалық ерекшеліктері.
П8	8. Қазақ тілінің сөздік құрамы мен сөздік қоры. Сөздік құрамның жалпы сипаты. Негізгі сөздік қордың басты белгілері. Негізгі сөздік қор мен сөздік құрамның ара қатынасы. Түркі тілдеріне ортақ сөздер. Олардың лексика-семантикалық, фонетикалық, лексика-грамматикалық ерекшеліктері.
П9	9. Қазақ тілі лексикасының негізгі стильдік топтары. Жалпыхалықтық лексиканың басты-басты ерекшеліктері. Диалект сөздер. Кәсіби сөздер. Кәсіби сөздердің түрлері. Стильдік қатынасына, бейнелі-стистикалық сипатына қарай топтасқан сөздер. Тұрмыстық сөздер. Варваризмдер. Термин сөздер. Кітаби сөздер. Эмоциалы-экспрессивті сөздер. Лексиканың актив және пассив қоры туралы түсінік.
П10	10. Қазақ тілі лексикасының негізгі стильдік топтары. Жалпыхалықтық лексиканың басты-басты ерекшеліктері. Диалект сөздер. Кәсіби сөздер. Кәсіби сөздердің түрлері. Стильдік қатынасына, бейнелі-стистикалық сипатына қарай топтасқан сөздер. Тұрмыстық сөздер. Варваризмдер. Термин сөздер. Кітаби сөздер. Эмоциалы-экспрессивті сөздер. Лексиканың актив және пассив қоры туралы түсінік.
П11	11. Лексикографияның теориясы мен практикасы жайында жалпы мағлұмат. Лингвистикалық және лингвистикалық емес сөздіктер. Реестр сөз.
П12	12. Лексикографияның теориясы мен практикасы жайында жалпы мағлұмат. Лингвистикалық және лингвистикалық емес сөздіктер. Реестр сөз.
П13	13. Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер.
П14	14. Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер.
П15	15. Фразеологизмдер туралы түсінік. Фразеологизмдер лексиканың ең бай, құнарлы көзі. Фразеологизмдердің зерттелу тарихы. Фразеологиялық тіркестер деп тану үшін қойылатын талаптар. Фразеологизмдердегі тұрақтылық, тұтастық, тиянақтылық белгілері; фразеологизмдердің түрлері, идиома. фраза, такт және мақал-мәтелдер.
Жалпы 30	

Жаттығулар қалпы: Практикалық жаттығулар (II) 4-семестр	
П1	1. Грамматика және оның салалары Грамматиканың зерттеу объектісі, мақсаты мен мәні. Грамматиканың салалары. Негізгі грамматикалық ұғымдар. Сөз лингвистикалық зерттеулердің негізгі объектісі. Фонетика, лексика және морфологияның арақатынасы. Грамматикалық мағына, грамматикалық тәсіл, грамматикалық форма, грамматикалық категория, грамматикалық құрылым бұлардың арақатынасы.
П2	2. Сөздің морфологиялық құрамы мен жасалу жолдары. Морфология рология зерттейтін негізгі мәселелердің бірі-морфема. Морфемалардың түрлері. Қосымшалар (аффикстер). Қосымшалардың түрлері, пайда болу, даму жолдары.
П3	3. Жұрнақтар, олардың құрамы, түрлері. Жұрнақтардың құрамы, түрлері. Қолданылу ерекшеліктеріне қарай бөліну. Қос функциялы жұрнақтар. Жалғаулар, оларға тән белгі, сипаттар. Олардың көп варианты болып келуі, себебі. Жалғаулардың түрлері.
П4	4. Сөз формалары және олардың жасалу тәсілдері мен түрлері. Сөз тудырудың тәсілдері. Сөздің негізгі түрлері. Жалаң сөздер. Қазақ тілінде түбір, негіз мәселесі. Негіз түбір сөздер, оған тән белгілер, қасиеттер. Туынды түбір, оның жасалуы. Түбір және типтес туынды түбірлер. Күрделі сөздер. Күрделі сөздерге тән негізгі белгі, сипаттар, тұтастық. Күрделі сөздер фразеологиялық сөз тіркестері мен еркін соз тіркестерінен ажырату мәселесі. Күрделі сөздердің түрлері.
П5	5. Сөз таптары және олардың морфологиялық құрамы. Сөздерді топтастырудың маңызы. Қазақ тіліндегі сөздердің семантика морфологиялық белгілеріне қарай үш топқа қарай бөлінетіндігі, атауыш, көмекші және одағай сөздердің әрқайсысына тән мағыналық, тұлғалық ерекшеліктері. Атауыш сөздердің сан жағынан да, сапа жағынан да өте күрделі болып келетіндігі. Сөздерді топтастыруда сөздердің мағыналық ерекшеліктері, морфологиялық белгілері, синтаксистік қызметтері айрықша ескерілетіні. Зат есім. Зат есімнің лексика-грамматикалық сипаты. Көмекші есімдер, олардың лексика-грамматикалық сипаты.
П6	6. Сын есім. Сын есімнің семантикалық мағынасы, морфологиялық сипаты, синтаксистік қызметі. Оларды зат есім, үстеулерден ажырататын категориялық белгілері. Шырайдың мағынасы мен формасы. Шырай тудыратын жұрнақтар, олардың мағыналық, қолданылу ерекшеліктері туралы көзқарастар. Сын есімнің зерттелу тарихы.
П7	7. Сан есім. Сан есімнің лексика-грамматикалық сипаты. Дара және күрделі сан есімдер. Күрделі сан есімнің жасалуы. Сан есімнің семантика-морфологиялық топтары, синтаксистік қызметі. Сан есімнің зерттелу тарихы.
П8	8.Есімдік Есімдікке тән белгі, сипаттар. Оның басқа сөз таптарының орнына қолданылатындығы, мағыналық топтары. Бұлардың мағыналық, түрлену ерекшеліктері мен синтаксистік қызметтері. Есімдіктің зерттелу тарихы.
П9	9. Етістік. Етістіктің лексика-семантикалық және морфологиялық сипаты. Етістіктің зерттелу тарихы. Есімдерден етістік тудыратын жұрнақтар, бұлардың мағыналары мен қолданылу ерекшеліктері. Күрделі етістіктер, оларға тән белгі, сипаттар. Көмекші етістіктер және аналитикалық форма.
П10	10. Етістіктің грамматикалық формасы. Етіс категориясы, оған тан сипаттар. Болымдық және болымсыздық категория. Сипат категориясы. Оның синтетикалық және аналитикалық тәсіл арқылы жасалуы. Есімше, оның есімдер мен етістікке тән сипаттары, жұрнақтары, шаққа қатысы. Көсемше, оның жұрнақтары және шаққа қатысы. Рай категориясы, оның мағынасы мен түрлері. Шақ категориясы, оған тән белгі, сипаттар.
П11	11. Үстеу. Үстеуге тән негізгі белгі, сипаттар, өзіндік ерекшеліктер. Үстеудің морфологиялық құрылысы мен құрамы. Негізгі үстеулер, оларға тән үш түрлі ерекшелік. Туынды үстеулер, олардың сипаты. Үстеудің мағынасына қарай бөлінуі. Үстеулердің синтаксистік қызметі.
П12	12. Еліктеу сөздер. Еліктеу сөздердің мағыналық топтары. Олардың семантикалық, морфологиялық сипаттары, фонетикалық ерекшеліктері. Негізгі түбір және туынды түбір еліктеуіштер. Еліктеу сөздердің синтаксистік қызметі.
П13	13. Одағай сөздер. Одағай сөздерге тән ерекшеліктер. Негізгі және туынды одағайлар. Одағайлардың мағыналық рендеріне қарай бөлінуі. Одағайлардың синтаксистік қызметі. Оқшау сөздер және одағайлар. Одағайлардың тыныс белгілері. Көмекші сөздер. Оларға тән негізгі сипаттар. Көмекші сөздердің іштей бөлінуі.
П14	14. Шылау Шылаулардың мағынасы, тілдегі қызметі, қолданылуы. Шылаулар. Шылаулардың мағынасы. Грамматикалық сипатына қарай шылаулар ішінара үш топқа бөлінеді. Жалғаулықтар. Септеуліктер. Демеуліктер.
П15	15. Шылау Шылаулардың мағынасы, тілдегі қызметі, қолданылуы. Шылаулар. Шылаулардың мағынасы. Грамматикалық сипатына қарай шылаулар ішінара үш топқа бөлінеді. Жалғаулықтар. Септеуліктер. Демеуліктер

Өзіндік білім

№	Өзіндік білім тақырыптары	Ажыратылған сағат
III семестр		
1.	Өз бетінше ізденеді, мазмұндық тұрғыдан конспект жасайды	20
2.	Презентация жасау	10
3.	Конспект жасау, Глоссарий дайындау	10
4.	Реферат дайындау, Сөздіктер бойынша глоссарий жазу	10
5.	Тақырып бойынша презентация және реферат дайындайды.	10
	Жалпы	60

Өзіндік білім

№	Өзіндік білім тақырыптары	Ажыратылған сағат
IV семестр		
6.	Өз бетінше ізденеді, мазмұндық тұрғыдан конспект жасайды	20
7.	Презентация жасау	10
8.	Конспект жасау, Глоссарий дайындау	10
9.	Реферат дайындау, Сөздіктер бойынша глоссарий жазу	10
10.	Тақырып бойынша презентация және реферат дайындайды.	10
	Жалпы	60

10. Оқу-әдістемелік әдебиеттер мен электронды оқу ресурстары тізімі.

Негізгі оқулықтар мен оқу құралдары

№	Авторлар	Оқулық аты	Баспасы, жылы	Оқулық-тың АРОдағы шифры	Оқулық-тың АРОдағы инвентар саны
1	Аханов К.	Тіл білімінің негіздері. ³	Алматы, 2015 557 б.		
2	Дуйсабаева Д.	Қазіргі қазақ әдеби тілі	Ташкент, 2020 - 406 б.		
3	Сайфуллаев Б.	Қазақ тілі практикумы	Ташкент, 2024. – 226 б.		
4	Әбікенова Г.Т.	Қазіргі қазақ тілі лексикологиясы	Семей, 2019. – 141 б.		
5	Куттымуратова Ы., Бекниязов Б	Қазіргі қазақ тілінің морфологиясынан жаттығулар кешені.	Ташкент, 2024. – 200 б		

Қосымша әдебиеттер:

1. Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar / Sh.M. Mirziyoev. – Toshkent: O'zbekiston, 2017. – 104 b.

Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi

³ <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brId=107101>

qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016 yil 7 dekabr / Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.

Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Mazkur kitobdan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2016 yil 1 noyabrdan 24 noyabrga qadar Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahri saylovchilari vakillari bilan o‘tkazilgan saylovoldi uchrashuvlarida so‘zlagan nutqlari o‘rin olgan. /Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.

Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.-Toshkent, 2021. – 458 b.

Г.Қалиев Ә. Болғанбаев Қазіргі қазақ тілінің лексикологиясы мен фразеологиясы [Мәтін]: оқулық /. - Алматы: 2006. — 258 б.⁴

Момынова Б. Қ., Саткенова Ж. Б. Қазақ тілінің морфологиясы: оқу құралы. Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 279 б.⁵

Ўзбекистон Республикасы Президентининг Жарлықтары

1. O‘zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida. (O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017. 6-son, 70-modda).

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020. 6-noyabrdagi "O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim - tarbiya va ilm - fan sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida" gi PF - 6108 - son farmoni.

Ақпараттық дереккөздер

1. <http://www.edu.uz>—O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi sayti.

2. <http://www.uzedu.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi sayti.

3. <http://www.gov.uz>—O‘zbekiston Respublikasi xukumati portali.

4. <http://www.ziynet.uz/>

5. <http://www.bilim.kz>

6. <http://adebiportal.kz/>

7. <http://kitaphana.kz>

8. <https://massaget.kz/>

9. <https://elibrary.kaznu.kz/kk/>

10. <https://farabi.university/?lang=kz>

Бағдарлама авторы:	Б.Бекниязов “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы аға оқытушы
E-mail:	b.bekniyazov@gmail.com
Мекеме:	НМПИ “Қазақ тілі және әдебиеті” кафедрасы

Бұл силлабус институт оқу-методикалық Кеңесининг 2025 жыл 28-06-2025 санды мәжілісі баяндамасымен бекітілді.

Бұл силлабус “Қаза тілі және әдебиеті” кафедрасының 2025 жыл 25-06-2025 - санды мәжілісі баяндамасымен мақұлданған.

Оқу-методикалық
басқарма басшысы:

 А.Абдиев

Факультет деканы:

 Б.Давлетов

Кафедра басшысы:

 Ү.Құттымұратова

Түзуші:

 Б.Бекниязов

⁴ <https://kazneb.kz/kk/bookView/view?brId=107101>

⁵ <https://dokumen.pub/ii-9786010408975.html>